

Γυναίκα και Έγκλημα

Εγκληματολογία και Γυναίκα — Διαφορές Φύλου και Εγκληματικότητα.

της Ειρήνης Φερέτη
Κοινωνιολόγου - Εγκληματολόγου

«Δεν θα ξεχάσω ποτέ τη φωτογραφία ενός από τα θύματα του (δράκου), της νεαρής σπουδάστριάς που διασύρθηκε απ' όλο τον τύπο σαν εκδιδόμενη γιατί ο «δράκος» είπε ότι την πλήρωσε, αφού τη βίασε (και πριν τη σκοτώσει). Έγχρωμη, στην

πρώτη σελίδα, νεκρή βιασμένη και στραγγαλισμένη, ολόγυμνη ξαπλωμένη ανάσκελα στη γη και γύρω της όρθιοι (ορισμένοι ανειπαίθητα χαμογελώντας) πέντε άνδρες: Ο αστυνομικός, ο ιατροδικαστής, ο ανακριτής, ο ρεπόρτερ, ο εισαγγελέας. Σε ποιόν

ανήκε το θήραμα; Ωμό και σπαρταριστό, στον αναγνώστη βέβαια, είναι δυνατόν μια γυναίκα δημοσιογράφος να σπάσει αυτό το φράγμα της πλαστής πραγματικότητας; Ως ένα σημείο, ίσως...».

(Κείμενο: Λ. Δουκίδου, Δημοσιογράφου)

Η άποψη που έχει τελευταία επικρατήσει είναι ότι οι γυναίκες όπως και οι άνδρες, διαπράττουν μια «ποικιλία» εγκλημάτων για πολλούς και διαφορετικούς λόγους και δεν υπάρχει μια ειδική και αποκλειστική θεωρία για την Γυναικεία Εγκληματικότητα. Όπως είχε πει η Pat Carlen (1985) «Η χαρακτηριστική γυναίκα εγκληματίας δεν υπάρχει».

Παρ' όλα αυτά οι παραδοσιακές αντιλήψεις για τα κίνητρα των γυναικών προς το έγκλημα είναι διαφορετικές από αυτές που αφορούν τους άνδρες.

Η σημασία αυτών των αντιλήψεων είναι ιδιαίτερα μεγάλη γιατί στην πράξη είναι αυτές που προσδιορίζουν τόσο την διαχείριση της γυναικείας εγκληματικότητας από το σύστημα της Ποινικής Δικαιοσύνης, αλλά και την ευρύτερη αντεγκληματική πολιτική για την αντιμετώπισή της.

Είναι χρήσιμο να δούμε τις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις που υπήρξαν καθοριστικές για την εξέλιξη της εγκληματολογικής σκέψης. Αυτές εν περιλήψει είναι οι εξής:

Η κλασική θεωρία - κλασικισμός που αναπτύχθηκε τον 18ο αιώνα ενάντια στη βάρβαρη και αυθαίρετη επιβολή της ποινής και με στόχο τη νομιμοποίηση του δικαίου και του κράτους βάσει του κοινωνικού συμβολαίου όπου κάποιες ελευθερίες

θυσιάζονται για την προστασία του ατόμου και της ιδιότητάς. Στον κλασικισμό το έγκλημα θεωρείται ελεύθερη επιλογή και γι' αυτό τιμωρείται γρήγορα, παραδειγματικά αλλά όχι υπερβολικά. Φυσικά, όλοι θεωρούνται ίσοι απέναντι στο Νόμο, αλλά αυτό ισχύει μόνο στη θεωρία γιατί στην πράξη κυριαρχούν πολλές ανισότητες. Οι γυναίκες για παράδειγμα όχι μόνο δεν θεωρούνται ισότιμα μέλη της κοινωνίας, αλλά αποτελούν μέρος της ιδιοκτησίας των ανδρών.

Αυτή η αδυναμία της Κλασικής Θεωρίας οδήγησε στον θετικισμό σύμφωνα με τις βασικές αρχές του οποίου δεν αμφισβητείται η λειτουργικότητα της κοινωνίας και τα προβλήματα εντοπίζονται αποκλειστικά στα μεμονωμένα άτομα.

Έτσι το πρόβλημα της εγκληματικότητας και της ένομης τάξης περιορίζεται στην ατομική παθολογία και αυτόματα γίνεται εύκολο να το χειρισθούμε με την εφαρμογή της επιστήμης, της τεχνολογίας, της ιατρικής και της ψυχιατρικής.

Στα πλαίσια της Θετιστικής Σχολής έγιναν πολλές μελέτες και απόπειρες για θεωρητικές ερμηνείες του φαινομένου της γυναικείας εγκληματικότητας.

Αυτές μπορούν να αναφερθούν εν συντομία ως βιολογικές, ψυχολογικές, θεωρίες επιθετικότητας, θεωρίες που επικε-

ντρώνονται στην γυναικεία αναπαραγωγική λειτουργία, στην ψυχασθένεια, στη γυναικεία σεξουαλικότητα (οιδιπόδειο σύνδρομο καταπίεσης της ερωτικής αγάπης προς το γονιό) για να περάσουμε σε θεωρίες, εκτός των πλαισίων της θετιστικής σχολής οι οποίες αναφέρονται κυρίως στην καθοριστική σημασία των ρόλων των δύο φύλων και τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης των ανθρώπων σε αυτούς τους ρόλους. Αυτές οι θεωρίες εμφανίστηκαν με την περαιτέρω εξέλιξη στην πορεία της εγκληματολογικής σκέψης.

Ένας μεγάλος σταθμός στην εγκληματολογία ήταν η εμφάνιση της θεωρίας της συμβολικής αλληλεπίδρασης (symbolic interactionism) που εστίασε την προσοχή στη σημασία της κοινωνικής διαδικασίας παρέχοντας ένα πλαίσιο το οποίο δεν προσδιορίζει την εγκληματικότητα ως κυρίως ανδρική δραστηριότητα. Η κάθε συμπεριφορά θεωρείται ότι απορρέει από την έννοια που έχει το άτομο για τον εαυτό του και η οποία διαμορφώνεται μέσα από την διαδικασία της αλληλεπίδρασης μέσα στον κοινωνικό περίγυρο.

Οι θεωρίες που στηρίχτηκαν στο Μαρξισμό ασχολήθηκαν κυρίως με την ιδεολογική λειτουργία του εγκλήματος στον έλεγχο των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων στις καπιταλιστικές κοινωνίες. Αυτό που έ-

χει σημασία στη μελέτη της γυναικείας εγκληματικότητας είναι το αν το έγκλημα και το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης θεωρείται σαν αναγκαίο μέσο στον (κοινωνικό) έλεγχο της γυναίκας ή αν υπάρχουν άλλα, περισσότερο αποτελεσματικά μέσα για το σκοπό αυτό.

Η Juliet Mitchell χρησιμοποιεί τον όρο «Ριζοσπαστικός Φεμινισμός» για να περιγράψει τη θεωρία της κοινωνικής διαστρωμάτωσης η οποία βασίζεται στο διαχωρισμό των δύο φύλων. Η βασική υπόθεση εδώ είναι ότι οι γυναίκες καταπιέζονται από τους άνδρες και ότι η συμπεριφορά ερμηνεύεται ως προσαρμοσμένη αντίδραση στην ανδροκρατούμενη κοινωνία. Όμως κάθε προσπάθεια να αναπτυχθεί μία «ειδική» θεωρία για την γυναικεία συμπεριφορά είναι κατ' ανάγκη ανεπαρκής δεδομένου ότι πέφτει στην παγίδα να στηριχθεί σε τελευταία ανάλυση —όπως ακριβώς και ο θετικισμός— σε βιολογικές διαφορές.

Πορνογραφία

Στα πλαίσια της θυματοποίησης της γυναίκας ένα σημαντικό πρόβλημα είναι η πορνογραφία της οποίας η πραγματική ουσία και το περιεχόμενο δε βρίσκεται στην απεικόνιση του σεξ αλλά στη βία και την εξουσία. Η πορνογραφία είναι υλικό (γραπτό, φωτογραφικό, ακουστικό) που προορίζεται να προκαλέσει σεξουαλική διέγερση. Στις ΗΠΑ, υπολογίζεται ότι αποτελεί πλέον μια βιομηχανία 8 δισ. δολларίων, και αναγνωρίζεται επίσημα ότι υπάρχει μια δραματική και ανησυχητική αύξηση στην παραγωγή, διανομή και κατανάλωση της πορνογραφίας. Οι κυριότερες μορφές είναι: περιοδικά, ταινίες video, κινηματογραφικές, ιδιωτικά κανάλια, αποκλειστικά με πορνοταινίες (που απαιτούν την οικονομική συνδρομή του θεατή) παιχνίδια σε δισκέτες για χρήση σε Η/Υ. Αντίστοιχα οι κυριότερες μορφές διανομής είναι τα video, ταχυδρομικές παραγγελίες, τηλεοπτικά προγράμματα, τηλεφωνικές παραγγελίες κ.α. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει και εδώ τη συμβολή της και είναι χαρακτηριστικό ότι υπάρχει μια αυξανόμενη τάση για συνεχώς νεότερα σε ηλικία μοντέλα και για τη συμμετοχή ανηλίκων.

Υπάρχουν δύο απόψεις για την πορνογραφία. Η παραδοσιακή, που ισχυρίζεται ότι είναι αβλαβής ή ακόμα και επωφελής ως «βαλβίδα ασφαλείας» για τις σεξουαλικές ορμές των ανδρών επιτρέποντάς τους τη θέα του βίαιου σεξ απομακρύνοντας ή και εξαλείφοντας έτσι την επιθυμία τους για να το κάνουν στην πράξη. Η άλλη άποψη, η φεμινιστική θεωρεί την πορνογραφία ένα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα και υποστηρίζει ότι εφ' όσον η πορνογραφία απεικονί-

ζει τις γυναίκες ως αντικείμενα σεξουαλικής ηδονής υιοθετεί και εντείνει την υποδεέστερη θέση τους γενικά και οδηγεί στην πράξη σε σωματική κακοποίηση και θυματοποίηση καθώς και σε περισσότερα σεξουαλικά εγκλήματα.

Η θέση αυτή έχει υποστηριχθεί από τη φεμινίστρια Kate Millet στο βιβλίο της Sexual Politics (1971) όπου συνδέει την βία και σκληρή σεξουαλικότητα με τη διατήρηση της πατριαρχίας και λέει πως η αυξανόμενη κοινωνική ανοχή του 20ού αιώνα στη σεξουαλική έκφραση άφησε μεγαλύτερα περιθώρια και περισσότερη ελευθερία δράσης για την έκφραση της ανδρικής επιθετικότητας. Η Andrea Dworkin (Woman Hating 1974), επεσήμανε τις επιπτώσεις της πορνογραφίας στην εικόνα που αποκτούν οι γυναίκες και οι άνδρες για τον εαυτό τους και η Susan Brownmiller (Against Our Will 1975), περιέγραψε την πορνογραφία ως «το συμπεπικνωμένο απόσταγμα της προπαγάνδας ενάντια στις γυναίκες», παρομοιάζοντας το φαινόμενο με το βιασμό και υποστήριξε επιπλέον ότι η πορνογραφία δημιουργεί ένα κλίμα που όχι μόνο ανέχεται τη σεξουαλική εχθρότητα και βία αλλά και την ενθαρρύνει ιδεολογικά. Η Brownmiller ήταν η πρώτη φεμινίστρια που ζήτησε την απαγόρευση της πορνογραφίας από το 1870.

Η φεμινιστική άποψη λοιπόν ερμηνεύει την πορνογραφία σαν ένα από τους μηχανισμούς που στηρίζει και διατηρεί τη γυναικεία υποτέλεια.

Να δούμε αν τα ερευνητικά δεδομένα επιβεβαιώνουν τις αρνητικές συνέπειες της πορνογραφίας και τους ανωτέρω συσχετισμούς:

Μελέτες στις ΗΠΑ το 1960 συνέπεραν ότι έκθεση σε πορνογραφικό υλικό δεν παράγει αντικοινωνική συμπεριφορά παρ' όλο ότι παραδέχονται ότι η βία από τα ΜΜΕ μπορεί να είναι εκλυτικός παράγων επιθετικής συμπεριφοράς. Η αντίφαση αυτή έχει ερμηνευθεί βάσει της ανοχής ως προς την σεξουαλική επανάσταση σε αντίθεση με την καταστολή άλλων κοινωνικών και φυλετικών (αντιρατσιστικών) κινήματων την εποχή εκείνη.

Το 1986 πάλι στις ΗΠΑ - Εθνική Επιτροπή για πορνογραφία του γεν. Εισαγγελέα κατέληξε στο ότι υπάρχει αιτιολογική σχέση μεταξύ: πορνογραφίας και σεξουαλικής βίας.

Γενικά παρατηρείται διεθνώς, πληθώρα αυτού που λέγεται σκληρό ή σαδομαζοχιστικό πορνό και παρ' όλον ότι ο συσχετισμός μεταξύ πορνογραφίας και σεξουαλικής συμπεριφοράς διαφέρει, ο συσχετισμός μεταξύ πορνογραφίας και στάσεων απέναντι στο γυναικείο φύλο είναι σταθερός. (Malamuth & Donnerstein 1984) γιατί

υπάρχουν στοιχεία ότι η έκθεση σε πορνογραφικό υλικό προκαλεί κυνική, σκληρή, πορωμένη στάση προς τις γυναίκες.

Τελικά θα ήταν χρήσιμο να επιστημονομηθεί ότι υπάρχει και μεταξύ των φεμινιστριών των διάσπαση απόψεων ως προς την λογοκρισία της πορνογραφίας. Από τη μια υποστηρίζεται η πλήρης απαγόρευση από την άλλη ο φόβος της επέκτασης της λογοκρισίας και η κατάχρησή της.

Η δυσκολία έγκειται στο να συμφωνήσουν πού σταματά αυτό που λένε 'ερότικά' και πού αρχίζει η πορνογραφία.

Ο όρος 'ερότικά' αναφέρεται στην απεικόνιση σεξουαλικότητας που δε βασίζεται στη δυναμική της υποταγής και της κυριαρχίας αλλά σε σεξουαλική ισότητα.

Πορνεία

Πορνεία είναι η εμπορική εκμετάλλευση της ατομικής σεξουαλικότητας ή η προσφορά σεξουαλικών υπηρεσιών για οικονομικό όφελος.

Οι κύριες μορφές πορνείας θεωρητικά είναι:

Από γυναίκες για άνδρες — μεγαλύτερο ποσοστό

από άνδρες για άνδρες — σύνθετες στις μεγαλουπόλεις

από γυναίκες για γυναίκες — πιο σπάνια και

τέλος από άνδρες για γυναίκες — επίσης σπάνια.

Στην αρχαία ιστορία οι εταίρες έχαιραν εκτίμησης και ήταν ευπρόσδεκτες στους ανώτερους μορφωτικούς ή πολιτικούς κύκλους.

Αυτό από την Χριστιανική εποχή έπαψε να ισχύει και το αρχαιότερο επάγγελμα θεωρείται κοινωνικά απορριπτό.

Οι περισσότερες γυναίκες δουλεύουν στο πεζοδρόμιο, αυτές είναι και οι πιο φτωχές, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, κορίτσια που έχουν φύγει από το σπίτι, ή μεγάλες γυναίκες στη δύση της «καριέρας» τους.

Άλλες δουλεύουν σε «οίκους ανοχής», ή «σπίτια» που στις μέρες μας λέγονται «ινστιτούτα μασάζ» "clubs" κ.λπ.

Αυτές θεωρούνται συγκριτικά προνομιούχες και κινδυνεύουν λιγότερο από την αστυνομία.

Άλλες δουλεύουν σαν call girls, σε συνεργασία με ξενοδοχεία, μεσάζοντες, «πρακτορεία που παρέχουν συντρόφους» και γενικά επίζητούν γνωριμίες και κάποια κοινωνική αναρρίχηση μέσα από τη δουλειά τους.

Η πορνεία έχει απασχολήσει τους κοινωνιολόγους σαν ένας κοινωνικός θεσμός. Οι ερμηνείες ποικίλουν ανάλογα με την προσέγγιση. Από άλλους θεωρείται μία α-

ναγκαία λειτουργία που πληρεί τις ανδρικές ανάγκες και ορμές.

Για άλλους είναι ένα επάγγελμα που υπάρχει για οικονομικούς λόγους και αντικατοπτρίζει τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες και φυσικά την ανισότητα των δύο φύλων στην ευρύτερη κοινωνία.

Οι θεωρητικοί της συμβολικής αλληλεπίδρασης έχουν εστιάσει την προσοχή τους στην επανακοινωνικοποίηση της γυναίκας αφού μπει στο επάγγελμα — πώς μαθαίνει να φέρεται, πώς εξοικονομεί χρόνο και μεγιστοποιεί τις εισπράξεις, πώς να αναγνωρίζει τους αστυνομικούς, πώς να μαθαίνει να θεωρεί τις καθωσπρέπει γυναίκες πόρνες αλλά μεταμφιεσμένες ή συγκαλυμμένες.

Όπως επισημάνθηκε και στην αρχή δεν υπάρχει ένα εμφανές θύμα στη συνήθη πορνεία. Γίνεται μια συναλλαγή όπου τα δύο μέρη ικανοποιούν τις ανάγκες τους, χρήμα και σεξουαλική ή και ψυχολογική ικανοποίηση. Αυτό που έχει σημασία είναι να εντοπίσουμε τα στοιχεία θυματοποίησης αυτών των γυναικών μέσα από τη νομοθεσία, την καταστολή, τον ανεπίσημο κοινωνικό έλεγχο και γενικότερα την στάση απέναντι στις ίδιες τις γυναίκες και το φαινόμενο.

Η πορνεία είναι μια έντονα παρεκκλίτουσα συμπεριφορά από τον αποδεκτό γυναικείο ρόλο. Μια αλληλεπίδραση προσωπικών βιωμάτων της κάθε μιας από τις εκδιδόμενες γυναίκες σε συνδυασμό με τα σεξουαλικά κοινωνικά στερεότυπα των δύο φύλων και τις υπάρχουσες κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, είναι η ευρύτερα αποδεκτή αιτιολογία του φαινομένου.

Σε χώρες όπως η Ολλανδία υπάρχει νομοθεσία που κατά κάποιο τρόπο προστατεύει τις γυναίκες και από το κράτος παρέχονται περιοχές-ζώνες στις μεγάλες πόλεις για να μην περιφέρονται οπουδήποτε και επίσης ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος στρέφεται προς τους προστάτες και μεσάζοντες. 100 χώρες-μέλη των ΟΗΕ (1951) δεν θεωρούν την πορνεία έγκλημα και δεν πειραματίζονται πλέον να την περιορίσουν —αποπενικοποίηση, όχι νομοποίηση.

Είναι εφικτό να μειωθεί ο κατατρεγμός και η θυματοποίηση των γυναικών που ασκούν την πορνεία με ειδικά μέτρα αλλά το να εξαλειφθεί η θυματοποίησή τους ως γυναίκες είναι πολύ δύσκολο και αποτελεί ένα από τους πιο δύσκολους αγώνες στα πλαίσια του γυναικείου κινήματος.

Η Γυναίκα Θύμα Συζυγικής Κακοποίησης

Η κακοποίηση της γυναίκας συζύγου-συντρόφου είναι ένα φαινόμενο κοινωνικό που συνταντάται σε διεθνή κλίμακα σε όλα

τα κοινωνικά στρώματα και έχει μια πολύ μακριά ιστορική παράδοση που αντανάκλαται και στην σημερινή του εμφάνιση. Πουθενά δε συναντάμε στοιχεία που να δείχνουν ότι σήμερα είναι πιο διαδεδομένο απ' ότι στο παρελθόν. Η διαφορά είναι ότι τα τελευταία 10 με 15 χρόνια αναγνωρίζεται αργά αλλά σταθερά.

Η κακοποίηση της γυναίκας αποτελεί μία αναπόφευκτη έκφραση της ανισότητας και των σχέσεων εξουσίας ανάμεσα στα δύο φύλα. Ένα φαινόμενο που η σιωπηλή κοινωνική του αποδοχή είναι στενά συνυφασμένη με ιδεολογικές, οικονομικές, πολιτισμικές και πολιτικές δομές που διαμορφώνουν το κοινό πλαίσιο. Ο Engels αναφέρει ότι για να εξασφαλισθεί η πίστη της γυναίκας προς τον άνδρα και επομένως η πατρότητα των παιδιών, η σύζυγος μεταβιβάζεται άνευ όρων στην εξουσία του συζύγου· εάν αυτός την σκοτώσει, απλά κάνει χρήση του δικαιώματός του! Αν και σήμερα στις αναπτυγμένες χώρες δεν ισχύει πλέον το νόμιμο θεσμοθετημένο δικαίωμα του άνδρα να κακοποιεί τη γυναίκα του, το γεγονός και μόνο ότι στο παρελθόν υπήρχε και χρησιμοποιείτο έχει λειτουργήσει αποφασιστικά στη δημιουργία μιας ιδεολογίας υποτέλειας των γυναικών.

Κοινωνιολογικές και εγκληματολογικές έρευνες και στατιστικές δείχνουν ότι σε γενικές γραμμές:

α. Οι άνδρες χρησιμοποιούν βία πολύ συχνότερα από τις γυναίκες.

β. Στις περιπτώσεις που οι γυναίκες εμπλέκονται σε εγκλήματα βίας είναι συνήθως τα θύματα και όχι οι δράστες.

γ. Τα περιστατικά που οι άνδρες είναι τα θύματα είναι κυρίως εξωοικογενειακά ενώ αντίθετα κατά κανόνα οι γυναίκες είναι θύματα βίας μέσα στην οικογένεια με δράστη το σύζυγο.

Σχετικά, με τις μορφές κακοποίησης, υπάρχει ένα ευρύ φάσμα που ξεκινά από το χαστούκι και καταλήγει στην ανθρωποκτονία, με πλέον συνηθισμένες μορφές τα χτυπήματα με τα άκρα σε σώμα και πρόσωπο.

Βασικά αίτια της κακοποίησης είναι το αίσθημα ιδιοκτησίας και η ζήλεια του συζύγου και οι παραδοσιακές αντιλήψεις σχετικά με το ρόλο, τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις της γυναίκας.

Οι έρευνες έχουν εντοπίσει ωρισμένους παράγοντες που εντείνουν την ανδρική επιθετικότητα και συντελούν στην κακοποίηση, όπως π.χ. η κοινωνική απομόνωση, η μακρόχρονη ανεργία, η έλλειψη αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης, η αδυναμία έκφρασης και οι αντίξοες καταστάσεις. Οι παράγοντες όμως αυτοί, αν και είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για την αντιμετώπιση του

προβλήματος δε μπορούν να ερμηνεύσουν το φαινόμενο.

Οι λύσεις για την αντιμετώπιση της κακοποίησης βρίσκονται βραχυπρόθεσμα στην ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και καθοδήγηση όλων των σχετικών φορέων για άμεση παροχή κάθε δυνατής βοήθειας και στήριξης στα θύματα, αλλά —και αυτό είναι το κυριώτερο— μακροπρόθεσμα η λύση θα βρεθεί μέσα από μια αδιάκοπη προσπάθεια αναθεώρησης των θεσμών και αξιών που μειώνουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και των γυναικών και των ανδρών.

Σαν Γενικό Συμπέρασμα

Ο ρόλος των δημοσιογράφων στη βελτίωση όλων των προβλημάτων και ιδιαίτερα του δημόσιου διασυρμού που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες είτε ως θύματα είτε ως δράστες είναι καθοριστικός και πολλά μπορούν να επιτευχθούν εάν το μήνυμα της ισότητας των δύο φύλων και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κάθε ατόμου περνάει καθημερινά όχι μόνο μέσα από την φεμινιστική ειδησεογραφία και αρθρογραφία αλλά παντού, από τους τίτλους της πρώτης σελίδας και τις εκπομπές μεγάλης ακροατικότητας μέχρι τα «ψιλά» των εφημερίδων και τις διαφημίσεις.

Οι επαγγελματίες του χώρου και ιδιαίτερα οι γυναίκες δημοσιογράφοι, πρέπει να στοχεύουν σε μια πληροφόρηση απαλλαγμένη από προκαταλήψεις ώστε να αποφεύγεται ο διασυρμός συνανθρώπων όσο και αν οι εκδότες επιμένουν να πουλήσουν «φύλλα».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Carlen, P. (ed.) (1985) *Criminal Women*. Cambridge: Polity Press.
- Millet, K. (1971) *Sexual Politics*. London: Hart-Davies.
- Dworkin, A. (1981) *Pornography: Men Possessing Women*. New York: Putnam.
- Brownmiller, S. (1975) *Against Our Will*. New York: Simon and Schuster.
- Malamuth, N. and Donnerstein, E. (1984) *Pornography and Sexual Aggression*. Orlando: Academic Press.
- Engels, F. (1976 edition) "The Origin of the Family, Private Property and the State", London: Lawrence & Wishart.